

Josep Plantí, *La desfeta de Catalunya i la destrucció de Barcelona*. Introducció d'Agustí Alcoberro. Traducció de Martí Duran, Martorell, Adesiara editorial, 2022, 200 p., ISBN: 978-84-16948-83-3.

Josep Plantí (1681-1743) fou un advocat barceloní que va prendre part en la defensa austriacista de Catalunya i que hagué de continuar la seua vida lluny d'aqueixa, com tants altres fidels partidaris de Carles III. Que el seu nom haja transcendit l'oblit dels segles es deu al fet que va deixar testimoni del seu pas pel conflicte successori en diversos escrits. A la crònica *De morte Caroli secundi, Hispaniarum regis. De excidio Cataloniae necnon destructione Barcinonis quasi secuta*, Plantí recull els esdeveniments, sovint en primera persona, que transcorregueren entre la mort de Carles II i la fi de la contesa. *La desfeta de Catalunya i la destrucció de Barcelona* presenta, per primera vegada, la traducció al català del text del jurista a cura de Martí Duran, acompanyada d'un estudi introductori a l'obra realitzat per l'historiador Agustí Alcoberro. Ambdós compten amb una dilatada trajectòria en sengles camps —com dona fe la publicació d'una altra obra de l'autor, *El Principat de Catalunya*, que esmentarem més avall—, la qual continua eixamplant-se amb l'edició que han preparat ensems amb l'editorial Adesiara.

El llibre s'emmarca dins la col·lecció «Aetas», on el segell de Martorell ha publicat en els últims anys una gran varietat de títols traslladats de les llengües clàssiques al català en versió acarada. Les traduccions de Plutarc, Plaute o Petrarca —entre molts altres— comparteixen prestatge amb aquesta crònica moderna de Plantí; tot i que no n'és l'únic: *Barcelona atacada pels francesos*, un anònim traduït per Alejandro Coroleu i Maria Paredes el 2014, resulta un precedent ineludible d'esmentar a l'hora de parlar de recuperació de fonts sobre la Guerra de Successió. Així, la present edició persegueix una doble finalitat, que es palesa a l'estructura mateixa del llibre. D'una banda, donar a conèixer al gran públic la figura de Plantí i la seua obra en el context de l'austriacisme i el pensament polític modern català. Amb aquest fi construeix Alcoberro la

introducció i les notes al text que clouen el volum, ambdues parts d'esperit divulgatiu, tot presentant els resultats d'una recerca manifestament exhaustiva i minuciosa. De l'altra, posar a disposició del lector —tant l'especialitzat com el curiós, i l'escala de grisos que els separa— un text de rellevància indiscutible per a acostar-se als fets que succeïren en les primeres dècades del segle XVIII a Catalunya, així com a les consideracions ideològiques derivades del conflicte dinàstic sia a l'àmbit nacional o a l'europeu.

A la introducció de *La desfeta de Catalunya i la destrucció de Barcelona*, el professor Alcoberro reconstrueix la biografia de Plantí, qui era del tot ignot per al món acadèmic fins al 1995, quan la hispanista Mariarosa Scaramuzza Vidoni feu una breu menció de l'únic manuscrit que se'n conserva,¹ i que va engegar una investigació que es cristal·litza per al gran públic en aquest treball. Així, d'ell podem saber que va nàixer al si d'una família austriacista, la qual cosa de segur l'empenyí a formar part de la conspiració —fallida— del 1704 i de l'alçament del 1705, que permeté a Carles III d'accedir al tron. Durant la contesa va servir a les Reials Guàrdies Catalanes, i també arribà a exercir de visitador del Braç reial de la Diputació del General. El 1711 l'enviaren com a oïdor de la Reial Audiència a Sardènia, on s'estigué fins al 1717, any en què, poc després d'obtenir de l'emperador el rang de cavaller, l'exèrcit borbònic s'apoderà del regne. S'exilià forçosament a Viena, on hagué de sol·licitar una pensió per a subsistir. Al tombant de 1725, però, fou nomenat membre del Senat de Milà —semblant a la Reial Audiència de Catalunya—, on romangué fins a la seua jubilació, el 1741. Dos anys després hi morí, i fou soterrat a la basílica ambrosiana de San Babila. Les línies biogràfiques resumeixen a grans trets el que ja van publicar els curadors a la introducció de *Josep Plantí (Barcelona, 1681 - Milà, 1743): El Principat de Catalunya* l'any 2019 al segell Rafael Dalmau, Editor (p. 5-42).

De Cataloniae Principatu —títol del text original en llatí—, obra en què Plantí recull descripcions del país fetes per estrangers sobre diversos aspectes (història, geografia, etnografia, etc.), junt amb *Nueva colonia española ideada*² i la publicació que ressenyem, conformen tota la producció que s'ha conservat de Plantí. Alcoberro fa veure que aquests tres textos revelen una triple reflexió temporal al voltant del poble català: sobre el seu passat profund, descrit a *El Principat de Catalunya*; el passat immediat, relatat i justificat a *La desfeta de Catalunya i la destrucció de Barcelona*, i el futur proper, dissenyat per l'autor tot resseguint els seus ideals polítics republicans a la *Nueva colonia española ideada*. La tria lingüística mostra la divergència de destinataris: l'ús del castellà

1. El manuscrit AF XI 12 de la Biblioteca Nazionale Braidense de Milà.

2. Publicat a Agustí Alcoberro, *L'exili austriacista (1713-1747)*, Barcelona, Fundació Noguera, 2002, vol. II, p. 155-205.

es relaciona amb una difusió limitada als territoris sota el poder del Consell d'Espanya, d'on provenia el gros dels exiliats austriacistes, per a qui havia esbossat la nova colònia; amb el llatí es pretenia internacionalitzar el *cas dels catalans* sota la perspectiva dels vençuts de la Guerra de Successió. Malgrat els diferents receptors, les obres de Plantí responen a uns trets comuns propis del pensament polític de l'autor, singular entre la resta d'ideòlegs contemporanis. En tot moment s'observa la tendència republicana de Plantí, que el porta a defensar el bé comú per sobre de la resta d'interessos que han de regir un bon govern i les lleis que n'emanen. Per a l'autor barceloní, el patriotisme és sinònim d'exercir la condició de ciutadà activament i lliure, amb responsabilitat i estima a la pàtria. Finalment, es revela en el seu pensament l'humanisme cristià, que comparteix amb altres autors, segurament relacionat amb la Companyia de Jesús. Els fonaments ideològics del jurista que desgrana Alcoberro seran la base sobre la qual Plantí bastirà tot l'argumentari jurídic amb què provarà de justificar els esdeveniments principals de la Guerra de Successió.

La crònica s'inicia amb la mort de Carles II, que és llargament lloat per Plantí a les primeres pàgines. De bon començament s'hi intueix l'estil que predominarà al llarg de l'obra, caracteritzat per la presentació dels fets que s'esdevingueren o de les persones que els protagonitzaren, seguits d'una referència històrica, bíblica o mitològica. Les al·lusions apareixen o totes soles, matisades amb una breu glossa sobre la relació que hi guarden, o bé en forma de cita. Seguidament a la mort del monarca, Plantí afronta una de les qüestions més polèmiques sobre la guerra: el testament i l'esclat del conflicte successori. Manifestament austriacista, l'autor dirigeix la seua argumentació en detriment de la casa Anjou, i critica que el nou rei no fos escollit com antany, segons un acord de la noblesa i els bisbes. A més, acusa el casal Borbó d'ocultar informació, i obre la possibilitat que els súbdits, que acataren l'elecció del nou senyor, «se sentiren coaccionats» (p. 57). Comencem a intuir el pensament republicà de l'autor en les planes següents, on rebutja la via bèl·lica per a solucionar el conflicte entre dinasties, adduint que «la guerra està molt lluny de qualsevol mena de dret, i sovint no hi ha res de tan oposat entre si com el dret i les armes» (p. 63). Malgrat açò, accepta que davant el desgavell en què s'havia sumit la societat hispànica, només es puga «recórrer al judici inapel·lable de la guerra» (p. 61). La pugna va avançant i Plantí escull els episodis que fan costat a la seua visió del que hauria de ser la relació entre ciutadania i governants. És per això que Carles III és esbossat com un monarca exemplar, que ha conquerit Catalunya «amb amor, esforç i afabilitat» (p. 73), o a qui els barcelonins han rebut entre vïctors en la seua arribada el 1705. Del setge de 1706 Plantí destaca d'entrada que fou una lluita de rei contra rei, d'un exèrcit contra un poble mogut a la defensa pròpia «per una predisposició innata, per l'obligació que havien contret i

per un honor suprem, ja que posseïen i defensaven la figura reial de Carles III, ja esdevingut el seu senyor» (p. 81). La relació de vassallatge entre els catalans i el monarca austríac es parangona amb la dels israelites i Samuel, un líder que encoratja amb la seua valentia els súbdits i els deslliura del flagell enemic.

Tanmateix, la victòria del setge significa per a Plantí l'inici de la part final del conflicte, i la més dura per als catalans. En abandonar els dos reis el camp de batalla, s'inicia un període marcat per l'alt nivell de conflictivitat social entre les faccions favorables al partit austriacista i els defensors de Felip V. Aquesta fita resulta del tot interessant, ja que Plantí, com els seus contemporanis, atorgava molta importància als fenòmens meteorològics per la significació que podien adquirir en l'avenir de la història en general, i de la guerra en particular. A la introducció, Alcoberro dedica un apartat a parlar de *Presagis i atzars*, on dona compte dels dos episodis meteorològics aplegats a l'obra i que auguren situacions ben diferents entre elles. El primer, el meteorit del dia de Nadal del 1704, que Plantí presenta en un paràgraf farcit de repeticions i derivacions del número cinc, per tal d'insistir en el caràcter profètic del meteor. El fet que suposadament pronostica no és altre que l'arribada de Carles III a Catalunya. Altrament, l'eclipsi total del 1706 vaticinava la fi d'eixe rastre lluminós, amb l'allunyament del monarca del Principat.

Mesos després de l'obscuriment, hi hagué la desfeta d'Almansa, a la qual succeïren altres batalles no sempre favorables als aliats. L'any 1711, Carles III esdevé emperador i abandona definitivament la península Ibèrica, moviment que Plantí valora positivament per la seua vessant cristiana, ja que l'imperi tenia el paper de, amb la seua estabilitat recuperada, ser garant de la cristiandat. Dos anys després, el 1713, la signatura del tractat d'Utrecht dona per finalitzada la guerra entre els casals, i els exèrcits aliats es retiren del Principat. Catalunya es queda (p. 113):

abandonada pel seu protector, traïda pels aliats, oblidada en el tractat de pau [...] i, atès que en aquestes circumstàncies no es podia considerar ni escoltada ni ajudada, creia i entenia que era lliure perquè no estava sotmesa ni lligada a cap príncep, ni depenia de cap príncep per cap vincle legal, ni a Felip per la sobirania de Carles, ni a Carles per la seva abdicació.

Plantí veu, en la vicissitud de l'orfanat de monarca, un moment de sobirania plena per als catalans. Primerament, els diputats proven d'arribar a alguna entesa amb Felip V i els seus ambaixadors. L'autor barceloní desgrana els arguments que els espanyols aportaren als auditors catalans, i les tesis a què arriben els diputats per a rebutjar-los. Esgotada la via diplomàtica, només els queda decidir si claudiquen al govern i les condicions del Borbó, o si s'hi resisteixen. La majoria dels diputats preferien la defensa a ultrança; així es dirimí i es comunicà a la població. Amb aquesta

resolució, Plantí considera que els catalans «actuen segons el dret i la raó [...], vetllen pels seus privilegis, les seves exempcions i la seva llibertat, adquirits amb la pròpia sang» (p. 133). Rebutja que siguin criticats per haver escollit les armes per a defensar-se, i justifica l'escriptura de l'obra perquè tothom pugui accedir a les causes i raonaments que van portar al setge de Barcelona de 1714. Amb la derrota, assenyala que Catalunya quedà assimilada al regne d'Espanya i la seua vàlua, diluïda entre les altres províncies. Tanca l'obra amb la narració de la presa de Càller i conquesta de Sardenya, on ell s'estava, per part de l'exèrcit borbònic, contravenint els pactes de no-agressió fruit de l'acabament de la guerra.

A la traducció de la crònica de Plantí segueixen, a manera d'apèndix, uns hemistiquis provinents del primer llibre de *Eneida* que el mateix autor va modificar per a poder mencionar-hi a Carles III i presagiar la fundació de la colònia d'exiliats austriacistes a terres hongareses. Originalment prologaven l'obra *Nueva colonia española ideada*, i la seua presència al final de *La desfeta de Catalunya i la destrucció de Barcelona* permet connectar el lector amb l'estructura temporal que Alcoberro descriu a la introducció: del passat immediat al futur proper. Els curadors utilitzen l'apartat final del llibre, després de l'apèndix, per a les notes, les quals esclareixen els episodis o personatges històrics, bíblics o mitològics a què al·ludeix Plantí, o bé esmenen errors de citació en l'original. A més a més, també podem trobar glossats molts passatges del relat històric, útils per a situar-se en la cronologia de la contesa, que sovint queda diluïda entre les cites, les referències bibliogràfiques originals i llurs esmenes. Val a dir que, per la voluntat divulgativa d'oferir el text clar, es deixen les anotacions al final del llibre. D'aquesta forma se sacrifica la possibilitat de consultar les anotacions de manera més intuïtiva, ja que l'aparat de notes al peu permetria visualitzar d'un cop d'ull si la informació que se'n dona és de tipus bibliogràfic, cultural, històric, lingüístic, etc., i així només recercar allò que resulte de més interès.

En definitiva, el llibre reflecteix a la perfecció la feina feta per Alcoberro i Duran per tal de recuperar aquest autor català. L'estudi introductori i les notes finals posen de manifest els elements clau de la concepció del dret i l'estat de Plantí, i brinden al lector els bastiments necessaris per a gaudir de la lectura i copsar-ne el sentit global. La traducció del llatí al català actual resulta del tot esclaridora i denota la cura i el respecte amb què s'ha abordat l'àrdua tasca, malgrat les dificultats materials. A aquests dos elements fonamentals cal sumar el pròleg, signat per Carles Puigdemont, i que complementa el passat immediat de Plantí amb una perspectiva del present proper. L'obra literària de Josep Plantí ens ofereix una perspectiva particular de la desfeta, per la fermesa intel·lectual amb què va abordar el projecte de donar visibilitat al conflicte i buscar solucions per als qui, com ell, sentien la necessitat d'omplir el buit que els

havien deixat al concepte *pàtria*. La veu amb què narra els fets de la guerra és una veu lúcida, que analitza críticament i detinguda les vulneracions de la justícia que ha d'imperar en les societats humanes. En síntesi, l'edició resulta de gran aportació per a qui vulga apropar-se a la literatura i el pensament d'inicis del segle XVIII en general, i a la Guerra de Successió a Catalunya en particular, sia per mor d'estudi, sia per curiositat.

FERNANDO MEDINA MARTÍNEZ
Universitat de València
fermemar@alumni.uv.es
ORCID 0000-0003-2917-1041